

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

De Vsvris. Titvlvs XIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

DE FVRTIS. TITVLVS XVIII.

CAP. I.

Breue est, & non summatur.

In Exodo 4.

Qui furatur hominem, & vendiderit eum, convictus noxa, morte moriatur.

CAP. II.

Furtibus & latronibus in peccato obventibus sacramenta ecclesiastica deneganda sunt, secus si in morte eos poenituit.

Ex Concilio Triburien.

Fures & latrones, si in furando & depraudando occidunt, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multum argente peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis poenitentia. b. d. secundum communem intellectum.

Ex poenitentiali Theodori.

Si quis b propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, poeniteat hebdomadastres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicant furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus super Parabolas c.

Qui cum fure patitur, occidit animam suam. Non fur solum d, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quarente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem & poenitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. Cremonen. Episcopo.

Ex literis e tuis innotuit, quod B. calicem quandam in ecclesia minus caute dimissum rapiens, longo tempore detinere praesumpsit: & 7. Mandamus, quatenus si sponte confessus fuerit, & exinde ecclesie cuius calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc nota vel infamia manifesta resperis: post peractam poenitentiam, aut congruam partem poenitentiae (dummodo alias idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

DE VSVRIS. f

TITVLVS XIX.

CAP. I.

Usura lucrifacere fructus rei pignorate saluti in casu hic excepto.

Alexander III. in Concilio Turonen.

Plures & clericorum: [1 & 7.] Generalis concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in clero, vel hoc, vel aliud genus usurae exercere praesumat. Et si quis alicujus possessionem data pecunia sub hac specie, [vel conditione] in pignus acceperit, si sortem suam (deductis expensis) de fructibus jam percepit: absolute possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minus habet, eo recepto, possessio liberè ad dominum revertatur. Quod si post huiusmodi constitutum in clero, quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insitit, ecclesiastici officii periculum patiatur. Nisi forte ecclesie beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu laici videatur.

[1 Et quod marcentes dicimus, eorum quoque qui praesens secu-

a Exod. 21. & Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Ioan. de Anania. b Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. c Proverb. 29. & Ca. 6. eod. tit. in 1. comp. d al. tantummodo. e Ca. 7. eod. tit. in 1. comp. f Vid. B. Thom. 2. 2. q. 78. g Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. part. 16. c. 9.

lum professione vocu & habitu reliquerunt, dum communes in sacra quasi manifestis damnatas exhibent, commodantes pecuniarum gentibus, possessione eorum in pignus accipiunt, & proventibus fructus percipiunt ultra sortem idcirco.]

CAP. II.

Idem in effectu dicitur cap. sed addit tacite idem esse in laici. nam in precedenti cap. tantum fuit facta mentio de clericis.

Idem Cantuarien. Archiepiscopo & eius suffraganeis.

Quoniam a non solum viris ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est usurarum lucris intendere: auctoritate praesentium duximus iungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt: ad eadem pignora retinenda sine usurarum exactione ecclesiastica districte compellas b.

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris & ecclesiarum sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, & contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem e. In Concilio Lateranen.

Quia in omnibus ferè locis ita crimen usurarium invaluit, ut multi (aliis negotiis praetermissis) qualiter licite usuras exercent, & qualiter utriusque Testamenti pagina condemnentur, nequaquam attendunt: licetque constitutum, quod usurarii manifesti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (sicut hoc peccato decelerint) accipiant sepulturam, sed et oblationes eorum quicquam accipiant. Quia tamen acceperit, vel Christianam tradiderit sepulturam: & quae acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciatur, ab officii sui manet executione suspensus.

CAP. IV.

Potesse intelligi dupliciter. Primi in mutuo. Secundo in recipiente a usuris: & secundum primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usurae committenda. hoc dicit. Vel sic & clarior. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lei. colligitur ex decessa.

Idem Pannormitano Archiepiscopo.

Super eo d. verò: [1 & 7.] Respondemus, quod cum usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam praestari non videmus: quia cum scriptura sacra prohibeat alterius vita mentiri: multo magis prohibemus, ut quis, ne etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

[1 Quod a nobis tua discretio postulavit, utrum poenitentia peccata ad usuram dispensatio fieri, ut pauperi qui in Lateranenorum civitate tenentur, per eandem possint poenitentiam praestare, praesentibus literis tibi.]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per pariter Lateranen. Concilii usuras restituere, etiam quas ante concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptas ex pecunia nobis vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem Salernitano Archiepiscopo.

Cum tu manifestos e usurarios iuxta decretum nostrum, quod nuper in concilio promulgatum est, communionem altaris, & ecclesiastica praeparatione pultura privandos, donec reddant, quod tam graviter acceperant: quidam eorum (ad excusandas f excusationes

a Cap. 4. eod. titul. in 1. comp. b compellatur. c littera scil. Alexandr. III. in Conc. Lateranen. ca. 27. eod. tit. in 1. comp. d Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. part. 16. c. 1. e Ca. 5. eod. tit. in 1. comp. e Summatur Lateran. P. salmo 149.

in peccatis impudenter affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ: [1 & 7.] Superfrat. l. r. quod siue ante siue post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per penam, quam statuimus in concilio, eas his, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant unde ipsis a possint eas restituere: cum juxta verbum B Augustini: Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Illi autem, qui non habent in facultatibus unde usuras valeant restituere, non debent ullà & poenâ multari, cum eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones verò, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum præcia his, à quibus usurae sunt extortæ, restitui: ut sic non solum à poena, sed etiam à peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurserant) liberari.

[1 Nec aliquo ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.]

CAP. VI.

Vendens rem plus quam valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis erit valor res variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. h. d. secundum communem intellectum.

Idem Genues. c. Archiepisc.

In civitate tua d. dicit sæpe contingere, quod cum quidam pipet, seu cinnamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licet autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censi nomine usurarum, nihilominus tamen venditores peccatum incurrun, nisi dubium sit merces illas plus minùse solutionis tempore valituras: & ideo cives tui saluti suæ bene consule rent, si à tali contractu cessarent: cum cogitationes hominum omnipotentis Deo nequeunt occultari.

CAP. VII.

Usurarius monitus non desistens si clericus est, ab officio & beneficio suspenditur: si laicus, excommunicatur.

Idem.

Præterea & parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si parète contempserint, si clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: Si laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignorate computari debent in fortem, & excipit unum casum.

Idem Albati & fratibus S. Laurentii.

Conquestus est f. nobis C. clericus: [1 & 7.] Div. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & de fructibus ejus fortem recepistis, prædictam terram clerico memorato reddatis: Nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

[1 Presentium tator quid licet de quadam terra, quam patris sui nobis obligavit fortem vestram de dedito expensis, recuperatu tamen ipsam non sine derogatione vestra saluta, & honestate, & sanæ, nihilominus detinetis, inde est quod.]

CAP. IX.

Hæres usurarii filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum restituere compellitur.

Idem Episcopo Placentino.

Tranos g duxit frat. consulendos, quid sit de usurarium filius observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut extraneis, ad quos bona usurarium adferis devoluta: Tuæ igitur qua-

a Al. ita: unde possint restituere. b Al. non solum à pana illa. c Benuens. d C. d. tit. in 1. comp. e Ca. 9. eod. tit. in 1. comp. f C. 10. eod. tit. in 1. comp. g C. 11. eod. tit. in 1. comp. Vide Covarr. 3. Var. res. 3.

stioni literis præsentibus respondemus, quod filii ad restituendas usuras ea sunt districtione cogendi, qua parentes sui si viverent, cogentur. Id ipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuan: ea mente, ut ultra fortem aliquid recipiat, tenetur in foro anime ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plus, quam valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III.

Consuluit a nostua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debeat judicari, qui non alias mutuo traditurus, eo proposito mutuan pecuniam credit, ut licet omni conventionione cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrum eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgò dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negotiator b poena consimili debeat condemnari, qui merces suas longè majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris temporis dilatio prorogetur quam si ei incontinenti pretium persolvatur. Verum quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Luca manifestè cognoscitur, in quo dicitur: Date mutuum nihil inde sperantes: hujusmodi homines pro intentione lucris, quam habent (cum omnis d usura, & superabundantia prohibetur in lege) judicandi sunt malè agere, & ad ea quæ taliter sunt accepta restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugendum restitutionem, audendus non est.

Innocentius III. prælati in regno Francia constituti.

Quam perniciosum: [1 & 7.] Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maximè quos usuris publicè renunciasse confiterit) cum aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[1 Eff vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cum præter constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanarunt, per prophetam datur intelligi, eos qui suam dant pecuniam ad usuram à tabernaculo Domini rejellendos, & tam in novo quam in veteri testamento prohibita sint usura, ut ipsa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per prophetam dicitur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestra per Ap. sed.]

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi, ad usuras restituendas.

Idem Narbonen. Archiepisc.

Post f mirabilem: & infra. Judæos ad remittendas Christianis usuras, per principes & potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam, eis jubemus communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendu usuris, per debitorem præfiro potest judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem Mutunsi Episc.

Tranos g dudum recepimus quaestiones, quod quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram

a C. 12. eod. tit. in 3. comp. b Vide Sotum L. 6. de just. & jur. q. 4. art. 1. & Sylvestr. verbo, usura 2. q. 1. c prolixior in antiq. Cod. d verba sunt Exchequeri c. 18. e C. 1. eod. tit. in 3. compilatione. f C. 1. eod. tit. in 3. comp. g C. 3. eod. tit. in 3. comp.

præstare faciunt juramentum, quod usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quaestionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos n. o. pra. per cens. eccl. appel. remota compellas ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere; vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi prius restituat extortas.

Idem.

Quia a frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius a nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi prius ipse restituat usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctoritate literarum ipsarum nullatenus audiat.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per sermone & alia argumenta potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundum dispositionem Lateranensis concilii.

Idem Alisiodorem Episcopo.

Cum in b. diocesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minimè dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati. Fraternalitati tuae taliter respondemus, quod licet contra eos non appareat accusator: si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos poenam in Later. concilio & contra usurarios editam liberè poteris exercere.

CAP. XVI.

Maritus excipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem.

Salubriter d. & infra. Sanè generum ad fructus possessionum, quæ sibi a socio sunt pro numerata dote pignori obligata, computandos in sortem, non credimus compellendum. Cum frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii sustentanda.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, à quocumque causam habeat.

Idem Episcopo Bonon.

Michael laicus & suam nobis querimoniam destinavit, quod M. quidam alii Bono. cives multa extorserunt ab eo & à patre suo cuius haeres extitit, nomine usurarum: & infra. Attentius provisorius, ne auctoritate nostra in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiams iudas compellendi sunt, ad restituendas usuras extortas à Christianis, & ad solvendas decimas vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem in concilio generali.

Quanto amplius Christiana religio ab exactione compellitur usurarum, tanto gravius super his Iudæorum perfidia insolenscit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriant facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Iudæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocumque pretextu Iudæi à Christianis

graves immoderate usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderate gravamine satisfecerint competenter: unde Christiani (si opus fuerit) per cen. eccl. app. postposita, compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem iungimus, ut propter hæc non sint Christiani infelices, sed potius à tanto gravamine studeant cohibere Iudæos. Hac eadem poena Iudæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum ecclesiis pro decimis & oblationibus & debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Iudæos quocumque titulo devenissent: ut sic ecclesie conserventur indemnes.

CAP. XIX.

Usurarius est, qui à debitore recipit aliquid ultra sortem, etiam si suscipiat in se periculum. h. d. primo. Non est usurarius emptor rei minus iusto pretio, si tunc verisimiliter dubitaret, an verum soluturus plus vel minus sit res valitura. hoc secundo. Potius dubium excusatur us. qui ex eo, quod differt solvendum perit, vendit rem plus quam valeat, si non eras eam alibi venditurus. hoc tertio.

Gregorius IX. fratri R.

Naviganti b. vel eunti ad nundinas certam mensuram pecuniæ quantitatem, eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque qui dat x. solidos, ut alio tempore eisdem sibi grati, vini vel olei mensuram reddatur, non licet tunc plus valeant, utrum plus vel minus solvatur tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione huius dubii etiam excusatur, qui panis, granum, vinum, oleum & alias merces vendit, ut amplius, quam tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractus non fuerat venditurus.

DE CRIMINE & FALSÆ

TITVLVS XX.

CAP. I.

Testis falsidicus tres ladii, Deum, iudicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

Falsidicus testis tribus personis est obnoxius: primum Deo, cuius presentiam contemnit: iudici, quem mentiendo fallit: postremo iuramento, quem falso testimonio ladii. Vtque d. testis, qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & illa prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. Vigorien. & Episcopo.

Super eo f. quod sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisse executioni mandare, tuam presentiam commendamus. Mandantes, ut quovis alia qua scripta, sub nomine nostro destinata, redarguentia videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui presentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

Clericus falsam sigillum principis, deponitur. Item si ab alio impremitur: & in exilium mittitur.

a. Hodie Iudæi non possunt habere bona in hereditate per extor-

Paul. & Pii V. Pontif. maximi in ca. multorum. sup. de Iudæis. b. Vid. citatos in ca. an exortate. sup. eod. tit. & Synod. de sup. & de l. o. q. art. 2. c. In quosdam veteri manu. de falsis testibus crimine falsi. d. in q. 6. de. & Vigor. f. Ca. 4. tit. de reb. Iudæ. in 2. comp. quod etiam hic adnotat Iuan. An. Videtur

a. C. 4. eod. tit. in 3. comp. b. C. 4. eod. tit. in 3. comp. Vid. Ar. simum in 5. ex maleficiis. Infi. de alibi. c. Lat. Conc. sub A. lex. III. c. 2. quod refertur in c. quia in omnibus. sup. eod. tit. d. C. 1. eod. tit. in 4. comp. vid. la. varr. 3. var. ref. c. 2. num. 3. e. Ca. 2. eod. tit. in 4. comp. f. Inolefuit in Cod. Barb. id est, crevit.